

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն Ք

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐՓԻՆ

Ե՛Լ, Լ՛արփի, ե՛լ մեծազօր իշխող տըւընջեան,
Լ՛արփ փառացդ ի հանդիսարան .
Լ՛՛՛, ըսքանչելի, զի տիեզերց զօր վարես
Կեանք եւ խինդ դու ես :

Իբր ըզծաղիկն այն պայծառ վակժոյժ ի քոյդ դարձեալ կոյս ,
Լ՛արփի, եւ ես կաթողին ըսպաս ի քոյդ առնեմ լոյս :
Ի չըգիտեմ ի սըրտի թել եթէ բոց իմն անտես
Ո՞ր թինդ առեալ եւ յայթիռ կամ սըխրմանայ քոյդ ի տես ,
Ո՞ր ի կարմիր նըշուլիցդ ի փայլ ոգիք իւր վառին
Եւ անձկալից վաղորդայն կանխէ ի ցոլ քո նախկին
Լ՛այն ինչ յըստուերաց յառնես կըղզեկին .
Ի լուսազարդ քո ճակատ , ոյր ցոլքն են մէն ձիւրք ուրոյն ,
Դէտակն ի վեր յառեալ պիշ՝ անմահութեան տամ ողջոյն ,
Եւ խոնարհեալ ակնածու աչացս իմ բիւք ապիկար
Ոչ հանդուրժեն քեզ հանդէպ որոց ընդելն է խաւար .
Խակ դու՝ հաճիս , ոյլ արփի , համայն փառօքդ հիապքանչ
Որդւոյ միոյ խաւարի հանդիսանալ ընդ առաջ
Ի պըսակ փառաց քոց եռաճաճանչ :

Ե՛Ղ, արփի, ե՛լ գերագահ իշխող տըւընջեան ,
Ե՛Ղ ի փառաց քոց հանդիսարան .
Ե՛Ղ, ըսքանչելի, զի մահացուն մընայ քեզ ,
Կեանք եւ խինդ դու ես :

Լ՛՛Ղ քոյ յանհաս դիտակէն ուր ըզգընաս լուսաճեմ
Յորժամ կենաց քո բըբօք մահուն ի ստուերս հայիս դէմ,
Օ՞րնչ բարձրութիւնքս երեւին զոր մեր չափեն գիրկք անձուկ ,
Ի՞նչմարիցես դու զնոսին յորս յոխորտամք՝ թէ ելցուք .
Ձեւք գահոյից , խըշտեկին , հիւղ եւ գոռոզ ապարանք
Օ՞ննազանին եւ անդուստ . կամ ի նոսա ո՞ր խըտրանք .
Ո՞նկութիւն զինչ է . երբ ծերութեան ամբ ,
Ոսկւոյն նըշոյլք զօշոտեն , երկաթ ի յոյզ թըւի մուծ ,
Իցէ՞ն՝ ւ առ լոյս քո յօնիւքդ յարգանս էիցն եկամուտ .
Ճաճանչից՝ առաւել ճակատ պըճնեալ ոսկեկուռ .
Օ՞ր վայրասպար կայ երկաթ զոր մի եւ նոյն մալէ հուր ,
Օ՞ր նա զուլամք գայ մանեակ , եւ սա զոտիւք ի գալար .
Ի՞նկորք քարանց պատուիցին յեռեալք ի թագ եւ կամար . . .
Օ՞ր մինչ դու մեկնիս՝ համայնն է խաւար ,
Գընաս , եւ ոչ իսկ ումեք թէ եւ ի բիւր գոյ պատիւ
Ի՞ննառութիւն է առ քեւ . հասարակաց է քո տիւ .

Եւ յոսկեզօծ քիւս ամուր եւ ընդ խոնաւ լըքեալ յարկ
Ոչ առաւել կամ նըւազ լուսոյդ գան շողք բոցավառք .
Բայց զի՝ որչափ պերճ քաղաքք եւ խիտ առ խիտ հոծին վանք՝
Տեսի հազիւ թէ ի շեղ զքո առնուն լոյս պատուհանք ,
Սինչ յեղիցդ ի մուտս խայտան հովուավանք :

Եւ, արփի , եւ տըւընջեան տէր միահեծան ,
Ըրի փառացդ ի հանդիսարան .
Եւ, ըսքանչելի . զի տիեզերց զօր վարեա
Կեանք եւ խինդ վառես :

Տես զի զըւարթ ըզգայցէ բնութիւն ըզքո մերձենալ .
Օ իարդ ի սուղ ինչ ժամուց անձուկ տեսլեանդ է դարձեալ .
Ըմպ կարմրանան իբր ըզկոյս այտք հուպ ընդ հուպ շիկնելով ,
Եւ ըզտըխուր մըթութեամբքն ըզծիրանի սրփուէ ծով .
Սարգարտազարդ ի պըչրանս զքեզ ողջունէ վարդ , շուշան ,
Սոխակն էառ դայլայլիկ , սաղարթք շըրշեն պատասխան .
Բնութիւն անշըջունջ լուծաւ ի բիւր ձայն :
Ի դոյն կայտիւս եւ մարդոյն խառնի շըջուկ , ով արփի .
Շըջուկ զօր տայ սիրտ ի տրոփ , հեշտանք եւ խինդ յուսալի .
Ընթք ի ճռինչ բեկանին , ապատք յոտից ելին թինդ ,
Կառաց շաչիւն հեծելոց , սալք թոպին յուռն ի շըռինդ .
Սրինդ ի հեշտ սոյլ շըջնչէ , շեփօր ի մարտ հրաւիրակ . . .
Օ ի ոչ մի ձայն է մարդոյ , այլ որչափ գործ եւ վաստակ ,
Եւ քեզ կարօտի ի նոսին համակ :
Իսկ զինչ խըտիր է մարդոյ , մինչ եւ նա զոյգ ընդ բնութեան
Իբր ըզմանուկ ըսպասեն ի գործ ծնողին ի հրաման ,
Կամ զերդ նաւ կախ յառաքաստ հողմոյ ելից գոգալիր ,
Որպէս զի քեզ նախ է գալ զի վառեսցին ի գըրգիռ
Բնութիւնն յիւր գոյս բազմադէմ գործել , եւ մարդ լոկ միայն
Կախանձընդդէմ յասպարէզ՝ բիւր տալ արդիւնս քըրտնաջան ,
Որ զի մարտադիր դու կաս յանդիման :
Ըղէ , աչօք քոյին սուր , յորմէ եմակք չեն անքոյթ ,
Եւ զգիշերին պարուրեալ զուգաւասար սեաւ ծածկոյթ
Բնտրես որ սուրբ է վըտակ եւ որ լիճ մառն եւ պըղտոր ,
Իցէ՞ թէ գործք մահացուին թանգուզեսցին կեղծաւոր .
Որ մի կըշիռ տասդ ըզլոյս եւ յապիրատն եւ յարդար՝
Ի նոյն ախորժ գիտիցես ըզգնացս անխէթ եւ վթափառ ,
Օ մեղմեխանս , ըզքիրտն , համբոյր եւ զպայքար :
Վանի եղեն արդեօք տիւք յոր քեզ ծագել քո ցաւեաց
Սինչ ընդ երեկս տալ զըրոյց գնայիր առ Տէր մահացուաց .
Բաբէ . իցէ՞ եւ մի օր , ժամ մի յամբաւդ ի շըրջան
Յոր ոչ յեղեռն ինչ տըխուր պըղծի քո հուր սըրբազան .
Եւ ի սերկեանս իսկ արդեօք ծագես դիմօք քօղազգած
Օ ի մի երկաթն յասպարէզ քեւ շողասցի մարդախանձ ,
Սինչ արեան գնայ գետ ընդ թումբ դիականց :
Իր , էր երբեմն , ով արփի , — ընդ մեզ յիշես զայն տըխուր —
Օ ի ցընծալից եւս յերկիր գայիր ըզգնացս տալ զաւուր .

Մինչ այնչափ քաղցր էր կայեան , զի համասփիւռ կոչէր դրախտ .
Բռուացն ի տիպ սրբաբափայլ կեանք հոսէին անդ անախտ .
Երանութիւն՝ որ աստի ըսկիզբն յանոյշ առնէր սիւք ,
Բողբոջ ի քոյդ ետ ի լոյս , այլ խամրեցաւ զերդ ծաղիկ
 Ի բնիկ իւր հողոյն ի բաց ընկեցիկ :

Սակայն ի փառսդ անկապուտ , արփի , խընդա դու յաւէժ .
Օ՛ր որ ցոլայ մեր յարտօսը՝ այն քո նըշոյլ է խարտէշ ,
Ո՛ր զառաջին ետ ճաճանչ զօգոտափառ քո դիմօք .
Թէ եւ զեղոյն զամէն օր հանդէսք թըւին մէզ նորոգ .
Ոչ առաջինն Եփրատէս կամ հինաւուրց ծեր Սասիս
Շող ցոլացին առաւել ձեանցն ի պաղպաջ , ջինջ յալիս ,
 Յոր ոչ անդրադարձ փայլեն եւ զարդիս :

Երինք ժայռիւքն երկնաբերձ յորոց բազմին դարք ի ձին ,
Հաստատութեան զոր խարիսխ եւ տիպ կարծէ մահացուն ,
Սամանակին գէզագէզ բեռամբ ընկճեալ խարխալին ,
Հողմն արդ վազէ ընդ միջոց անդ զոր նոքայն ունէին .
Ի մռունչ դիտէ Ովկէան զալիս հընձոց վէտ ի վէտ ,
Ուր մերթ կոհակք իւր կապոյտ շառաչէին մէտ ի մէտ ,
 Եւ աստեղք յերկինս շիջան լուսաւէտ . . .

Իսկ յանմատոց դու բարձունս ծիրանեփառդ ի գահոյս
Ելլալութեան գեր կայից՝ ի մըշտավառ իշխես լոյս .
Թէ ի խաւար մերձեցար՝ ի ճեմ ոտին քո վառի .
Բջժոց երկրի եւ զքարանց եւ զջուրս գործես դու բերրի .
Եւ երկնաշարժ զօրութեամբ քո զինչ է բնաւ ժամանակ .
Սամանակ . . . փառք քեզ , արփի , քո նա անզօր է սպասեակ ,
 Օյր չափեալ դու զքոյլս վարես սուրհանդակ :

Եւ , արփի , եւ դարուց ամենազօր տէր
 Ի փառսդ անըստուեր .

Եւ , ըսքանչելի , զի տիեզերց համայն դու
 Կեանք ես լուսատու :

Երի փայլեաց , արփենիդ , եւ զաւերովք անդ մարդոյն
Օվրսեմութիւն քո արկեալ տուր ի հանդէս գերաբուն .
Ո՛ւր են արդ խրոխտ գագաթունք , զըմբէթք եւ պերճ ամբարտակք ,
Օրովք քո ցոլք խաղային այգուն յոսկին ընդ հաւաք .
Ո՛ւր այն քաղաքք լայնասփիւռք որոց անձուկ եկին դաշտք .
Եռնակարկառս ի քարանց կուտակադիր ո՛ւր են վաշտք .

Ո՛ւր ոյց կեանս յամայր խոստանային յաշտք :
Ելլ պանծացիր , դու արփի , եւ ըզդերբկօքն յամային՝
Տես անդ դալար եւ ծաղկունս որ քոյդ ի ճեմ փայփային ,
Որդիք բնութեան՝ զոր մահու փոխան որդւոյն ու ի տեղի
Հանեալ սրբուէ բըռնալիր որ ոչն մեօք կարօտի .
Երկ ընդ փոշին ազազուն ըզճառագայթ քո ջերին
Պորով զընին ոյք երբեմն անդ զերեսօք սիգային ,

 Յեղեղուկք , աւաղ , քան զոր կոխեցին :
Ի վն երբեմնն նոքա . եւ արդ նոքա ոչ եւս են .
Ենցին նոքա առաջին , անցուք եւ մեք համօրէն . . .

Ինդ մեր անցքեն այլք ածին, զերդ առ փամբք նոր ալիք .
 Եւ մեք՝ այլուր խընդրիցեմք ժամանակի չափս եւ տիք,
 Իբրու անշարժ առեալ կայս յայլոց յառիլ փոփոխմունս .
 Եւ զարմանամք զի ամբ սուղ զմեօք երագեն յանցեալ կոյս՝
 Եւրտեալքս ի սահուն մակոյկ կենցաղոյս .
 Իսկ դու, ո՛վ մեծ, ում երկինք ըզհարկ գիտեն արժանիս
 Եւ զքեւ յածին գիւ ի գլոր դարուց ի մնայլ հովանիս,
 Որ զի յալիս անդ ծըփմանց ժամանակին դու բազմիս
 Իբրեւ ըզժայռ լուսարձակ՝ մոլորելոց յարտուղիս,
 Կեզ ցանգ ուղղեալ զիւրեանց զեկ, թէ եւ ամբաւ տարակայ .
 Բաբէ երկիր այնքան վէս՝ զի զքեզ կարծեաց պարագայ,
 Եւ սուղ իւր զաւուրց գիւս՝ նա քեզ հաշուեայ .
 Սրբեմն ընդ դարս որ այսքան արգահատեր մահացուն
 Գնը քան ըզբնաւ նախատինս դու եւ զպատիւ իսկ նոցին,
 Եւ յայսմհետէ եւս, արփի, լուր մինչ կարդայ ըզքեզ յոյս,
 Սինչ յըստուերաց անդ թափի նախաբորբոք ի քո լոյս,
 Յորժամ ի կորդ ապալեր քո հաւատովք տայ զսերմանս,
 Սինչ յերկարել խընդրէ զբոց ճրագին զոր նա կոչէ կեանս,
 Օ՛ ի յոր գնայ զուղւոյն կասկածէ սահմանս .
 Եւ զուղւոյն, զի կարես, պարզեա զնրսեմ աղջամուղջ,
 Օ՛ ի մի նա գայթ ի գայթի գնայ կեղակարծն ընդ կամուղջ .
 Հալեալ ըզծին, վե՛հ արփի, փըթթեա շուշանս եւ ըզվարդ,
 Եւ տուր ծառոց գետեզեր հովանիս խիտ ի սաղարթ .
 Օ՛ ի ծաղիկն՝ առօրեայ տեսցէ եւ զինքն իւր ըզծիւք,
 Ո՛ր ի ստուեր ծառոյն՝ թէ եւ հեշտքն աստ ունին մոլթ եւ ըզսուգ,
 Եւ քան ըզտերեւ թօթափին անշուք :

Հ . Խ . Գ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հերտեր գերմանացիներ : (Տես երես 5)

Ինչպէս անցեալ հատուածին մէջ ըսինք, Սղրազպուրկ քաղաքին մէջ աչքի հիւանդութիւնը զայրացաւ Հերտերի վրայ . որով հարկ եղաւ որ բաժնուի հոն Հոլշդայն-Լյդին իշխանէն : Հերտեր շատ տաքնապալից ու ցաւագին օրեր անցուց այս քաղաքին մէջ . սակայն մեծ քաջութեամբ ու անխուով հաստատութեամբ աչքին վիրաբուժական բժշկութիւններուն համբերեց . իսկ ընդհանուր հիւանդութեան միջոցը՝ իր զգացած նեղութեան ուժէն խիստ ու զայրացկոտ բնաւորութիւն մը առած

էր : Յետ երկարատեւ դարմաններու՝ Սղրազպուրկի երեւելի վիրաբոյժը յուսահատեցաւ Հերտերի աչքին բոլորովին բժշկուելուն վրայ : Հերտեր համակամութեամբ լսեց այս լուրը . թէպէտ և իր հիւանդութեան անցնելուն շատ կը փափաքէր անոր համար ալ, որովհետեւ չէր ուզեր ասանկ պակասութեամբ մը ամուսնանալ այն աղջկան հետ, որուն նշանուած էր :

Հոլշդայն իշխանէն բաժնուելովը՝ Հերտեր առանց պաշտօնի մնաց, ու հիւանդութեան ծախքերուն պատճառաւ՝ կարօտութեան մէջ ինկաւ : Լյս առններս (1771 տարւոյն) իբրեւ զօրավար կոմսը Բորդուկալէն կը դառնար . ասիկայ արդիւնաւոր ու հանձարաւոր մարդիկներու սէր ունենալով՝